

Sygn. akt IV CK 653/04

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Żyznowski (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Bronisław Czech (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Gminy O.

przeciwko R. P. i E. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 kwietnia 2005 r., kasacji
pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 15 czerwca 2004 r., sygn. akt I ACa
(...),

oddala kasację.

Uzasadnienie

Powodowa Gmina O. wniosła o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu
nakazowym i orzeczenie, aby pozwani E. i R. P. zapłacili solidarnie na jej rzecz
kwotę 44.138,92 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu z tytułu

części opłaty za użytkowanie wieczyste nieruchomości za lata 2002 i 2003. oraz skapitalizowanych odsetek od zapłaconych z opóźnieniem opłat za 2001 r. i 2002 r.

Sąd Okręgowy w O. nakazem zapłaty z dnia 20 października 2003 r. uwzględnił powództwo.

W zarzutach od nakazu zapłaty pozwani zgłosili zarzut potrącenia z wierzytelnością powódki dochodzoną pozwem, wierzytelności przysługującej im wobec powódki z tytułu bezpodstawnie pobranego podatku od nieruchomości w kwocie 57.363,40 zł z ustawowymi odsetkami jak od zaległości podatkowych.

Wyrokiem z dnia 29 marca 2004 r. Sąd Okręgowy w O. utrzymał w mocy wymieniony nakaz zapłaty, a Sąd Apelacyjny, wyrokiem zaskarżonym kasacją, oddalił apelację pozwanych.

Podstawą rozstrzygnięcia stały się następujące ustalenia i oceny prawne:

Potrącenie jest instytucją prawa cywilnego polegającą na redukcji wzajemnych wierzytelności dwóch podmiotów, w wyniku czego wzajemne zobowiązania wygasają do wysokości niższej wierzytelności. W przypadku zobowiązań podatkowych potrącenie jest jednym ze sposobów wygaśnięcia zobowiązania podatkowego w całości bądź w części wymienionym w art. 59 § 1 pkt 3 Ordynacji podatkowej, przy czym w tym zakresie mają zastosowanie wyłącznie przepisy tej ustawy; nie jest możliwym stosowanie chociażby posiłkowe przepisów kodeksu cywilnego. Potrącenie przewidziane w ordynacji podatkowej może dotyczyć zobowiązań podatkowych bieżących i zaległych, zaś potrącenia można dokonać z określonych przepisami wierzytelności podatnika wobec między innymi gminy, pod warunkiem, że wierzytelność jest bezsporna bądź niekwestionowana przez dłużnika, wymagalna i wzajemna. Stosownie do przepisów ordynacji podatkowej potrącenie może być dokonane na wniosek podatnika bądź z urzędu. Jeżeli wniosek podatnika spełnia wymogi ustawowe, potrącenie następuje wyłącznie na jego podstawie. Jest to zatem czynność jednostronna, przy czym podlega kontroli organu podatkowego, który wydaje postanowienie w sprawie potrącenia (art. 64 § 6a Ordynacji podatkowej). Określone w art. 64 tej ordynacji zasady potrącania zobowiązań podatkowych mają zastosowanie do potrącania podatków stanowiących dochody jednostek samorządowych, przy czym potrącenie może dotyczyć tylko podatku stanowiącego dochód tej jednostki samorządu, która jest dłużnikiem potrącannej wierzytelności. Tytułem do dokonania potrącenia są wierzytelności wynikające z prawomocnych wyroków wydanych na podstawie art. 420¹ k.c., prawomocnych uгод zawartych

w związku z zaistnieniem okoliczności przewidzianych w art. 420¹ k.c. Wierzytelność potrącana może ponadto wynikać z faktu nabycia nieruchomości na cele uzasadniające jej wywłaszczenie, jak też z odszkodowania orzeczonego na podstawie decyzji wydanej przez wójta, burmistrza, starostę lub marszałka województwa. Pozwani nie wystąpili ze stosownym wnioskiem w tym przedmiocie. Nadto, co istotniejsze, w tym trybie możliwe jest potrącenie jedynie zobowiązania podatkowego z wierzytelności podatnika w stosunku do gminy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego brak było podstaw do potrącenia wierzytelności pozwanych wobec powódki z tytułu nadpłaty w podatku od nieruchomości z wierzytelnością powódki wobec pozwanych z tytułu opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste. Na gruncie przepisów kodeksu cywilnego w aktualnie obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, iż zaistniały przesłanki umożliwiające dokonanie potrącenia. Art. 498 k.c. dotyczy uczestników obrotu cywilnoprawnego i sytuacji, w której dwie strony są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami. Taka sytuacja nie zachodzi odnośnie roszczenia pozwanych o zwrot nadpłaconego podatku, bowiem swoje roszczenie z tego tytułu mogą realizować tylko na drodze postępowania administracyjnego w postępowaniu o zwrot nadpłaty. Do dokonania potrącenia wierzytelności o zróżnicowanym charakterze niezbędne jest istnienie podstawy prawnej. W niniejszej sprawie takiej podstawy brak, stąd też zarzut potrącenia nie mógł być uwzględniony. Sąd powszechny nie może w ramach prowadzonego postępowania w związku ze zgłoszonym zarzutem potrącenia należności publicznoprawnych dokonywać kontroli prawidłowości działań organów administracji, których to należności strona może dochodzić w odrębnym trybie. Instytucja potrącenia w prawie cywilnym nie może być zaś utożsamiana z instytucją potrącenia w prawie podatkowym.

Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny przyjął, że pozwani nie wykazali stosownym dokumentem przysługującego im roszczenia o zwrot nadpłaconego podatku.

Pozwani w kasacji zarzucili naruszenie:

1. prawa materialnego przez:

a) bezzasadne niezastosowanie art. 498 k.c. skutkujące odmówieniem pozwanym prawa do potrącenia ich wierzytelności wobec powodowej Gminy z wierzytelnością tejże powódki, dochodzoną w niniejszym postępowaniu;

b) bezzasadne zastosowanie art. 64 Ordynacji podatkowej, który określa zasady i dopuszczalność dokonywania potrącenia przez podatników z należnościami podatkowymi przysługującymi podmiotowi publicznoprawnemu (tu: powodowa Gmina), nie ograniczając jednak możliwości potrącenia wierzytelności przysługujących podatnikom na podstawie przepisów prawa podatkowego (np. z tytułu zwrotu podatku - jak w niniejszej sprawie) z wzajemnymi wierzytelnościami cywilnoprawnymi przysługującymi organowi podatkowemu (Gminie);

2. prawa procesowego przez niewłaściwe zastosowanie art. 485 k.p.c. w związku z art. 493 § 3 k.c. poprzez uznanie, iż dokumenty mające udowodnić zasadność potrącenia nie wykazały zasadności zarzutu potrącenia zgodnie z wymogami wymienionych przepisów.

Przytaczając wymienione podstawy kasacji pozwani wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje; ewentualnie – o zmianę tego wyroku przez uchylenia nakazu zapłaty oraz oddalenie powództwa w całości, i zasądzenie na rzecz pozwanych kosztów postępowania za wszystkie instancje.

Strona powodowa wniosła o oddalenie kasacji.

Pełnomocnicy stron zgodnie oświadczyli, że przedmiotowa kwota nadpłaconego podatku przez pozwanych została im zwrócona w ten sposób, że powodowa Gmina zarachowała ją na poczet innych należności publicznoprawnych. Zwrot ten nastąpił na podstawie decyzji ostatecznej Prezydenta Miasta O. z dnia 16 grudnia 2004 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwota niesłusznie pobranego (nadpłaconego) podatku nie traci charakteru należności publicznoprawnej do której mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r.), a o jej potrąceniu lub zwrocie decyduje organ podatkowy w postępowaniu administracyjnym, stosownie do art. 64 i n. Ordynacji.

Sąd Apelacyjny przyjął trafnie, że art. 498 k.c. odnosi się do należności cywilnoprawnych, dotyczy uczestników obrotu cywilnoprawnego i do dopuszczalności potrącenia należności publicznoprawnej (w sprawie niniejszej nadpłacony podatek) z należnością cywilnoprawną (należna od pozwanych opłata z tytułu wieczystego użytkowania) niezbędne jest istnienie podstawy prawnej, której brak i dlatego zarzut

potrącenia nie mógł być uwzględniony. Pogląd, że potrąceniu (art. 498 k.c.) mogą podlegać jedynie należności cywilnoprawne wyrażony został w piśmiennictwie i wynika pośrednio z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2002 r., II CKN 892/00 (OSNC 2003, nr 5, poz. 74) oraz z uchwały tego Sądu z dnia 26 listopada 2003 r., III CZP 84/03 (OSNC 2005, nr 1, poz. 5). Podziela go Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym kasację w niniejszej sprawie.

W tej sytuacji bezprzedmiotowy jest zarzut naruszenia art. 485 k.p.c. w zw. z art. 493 § 3 k.p.c.

Z tych przyczyn kasacja podlegała oddaleniu (art. 393¹² k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 6 lutego 2005 r.).